

УДК 8127:355/359

DOI: 10.60022/2(2)-9MHD

Жукова Анна Робертівна

доктор філософії у галузі педагогіки

викладач кафедри іноземних мов та військового перекладу

Національна академія сухопутних військ імені П. Сагайдачного, Україна

Zhukova Anna

PhD in Pedagogy

Lecturer at the Department of Foreign Languages and Military Translation

National Army Academy named after P. Sahaidachnyi, Ukraine

ORCID: 0000-0002-7292-1605

Целюх Ігор Ігорович

курсант

Національна академія сухопутних військ імені П. Сагайдачного, Україна

Tseliukh Ihor

cadet

National Army Academy named after P. Sahaidachnyi, Ukraine

АНАЛІЗ ПРИКЛАДІВ ВІЙСЬКОВИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОВАЛІВ ЧЕРЕЗ МОВНІ БАР'ЄРИ

Анотація. Стаття присвячена аналізу військових комунікаційних провалів, зумовлених мовними бар'єрами, які впливають на ефективність міжкультурної взаємодії під час військових операцій. Мета дослідження – теоретично вивчити та практично проаналізувати приклади таких провалів, визначити їхні причини, наслідки та можливі способи запобігання. Основу методологічного підходу в цій роботі складає комплексне системне дослідження, яке ґрунтується на якісному поєднанні теоретичних методів дослідження, зокрема аналізу, синтезу, узагальнення, абстрагування, а також описового, порівняльного та методу зіставлення. У статті розглянуто поняття мовного бар'єра, яке включає лінгвістичні, соціокультурні та психологічні аспекти, що заважають ефективній комунікації.

Аналіз праць сучасних українських дослідників дав можливість виділити ключові ознаки мовних бар'єрів, серед яких: недостатнє володіння мовою, відмінності в термінології, відсутність стандартів перекладу та різниця в комунікативних стилях. Особливу увагу приділено аналізу конкретних прикладів комунікаційних провалів у військових операціях, які виникали через мовні бар'єри. Наприклад, у міжнародних військових місіях часто фіксуються випадки неправильного розуміння команд, перекручування змісту інформації через неточний переклад, що призводить до дезорганізації, зниження бойової ефективності та навіть втрат. Наголошено, що причини таких провалів криються не лише в лінгвістичній складності, але й у недостатньому рівні підготовки військових кадрів до міжкультурної комунікації. Серед рекомендацій для подолання мовних бар'єрів висунуто такі: впровадження мовної стандартизації, створення якісних термінологічних баз, забезпечення регулярного навчання військовослужбовців іноземним мовам та організація роботи професійних перекладачів.

Результати дослідження можуть бути корисними для викладачів іноземних мов, науковців, військових керівників, лінгвістів та перекладачів, які займаються розробкою та впровадженням комунікаційних стратегій у військовій сфері.

Ключові слова: військова комунікація, мовні бар'єри, військовослужбовці, комунікаційні провали, міжнародна взаємодія.

ANALYSIS OF EXAMPLES OF MILITARY COMMUNICATION FAILURES DUE TO LANGUAGE BARRIERS

Abstract. The article analyzes military communication failures caused by language barriers that affect the effectiveness of intercultural interaction during military operations. The purpose of the study is to theoretically examine and practically analyze examples of such failures, identify their causes, consequences and possible ways to prevent them. The basis of the methodological approach in this paper is a comprehensive systematic study based on a qualitative combination of theoretical research methods, including analysis, synthesis, generalization, abstraction, as well as descriptive, comparative and comparative methods. The article discusses the concept of a language barrier, which includes linguistic, sociocultural and psychological aspects that impede effective communication.

An analysis of the works of contemporary Ukrainian researchers has made it possible to identify the key features of language barriers, including: insufficient language proficiency, differences in terminology, lack of translation standards, and differences in communication styles. Particular attention is paid to the analysis of specific examples of

communication failures in military operations that occurred due to language barriers. For example, in international military missions, there are often cases of misunderstanding of commands, distortion of the content of information due to inaccurate translation, which leads to disorganization, reduced combat effectiveness and even losses. It is emphasized that the reasons for such failures lie not only in linguistic complexity but also in the insufficient level of training of military personnel in intercultural communication. Among the recommendations for overcoming language barriers are the following: the introduction of language standardization, the creation of high-quality terminology bases, the provision of regular foreign language training for military personnel, and the organization of professional translators.

The results of the study may be useful for foreign language teachers, researchers, military leaders, linguists and translators involved in the development and implementation of communication strategies in the military sphere.

Keywords: military communication, language barriers, military personnel, communication failures, international interaction.

Постановка проблеми. Постійний розвиток світу відкриває нові можливості в багатьох сферах діяльності: економіці, культурі, освіті, науці та дипломатії. Проте сучасна реальність також принесла виклики, серед яких війни та військові конфлікти, що вимагають міжнародної взаємодії, у тому числі й військової. Україна, захищаючи свою державність і суверенітет, стала форпостом боротьби за мир і стабільність у Європі. Це привернуло значну міжнародну підтримку з боку провідних країн, яка виражається в: фінансовій і технічній допомозі, проведенні навчань для українських військових за кордоном, підтримці волонтерів і добровольців із різних країн.

Ці взаємодії висвітлюють важливість ефективної комунікації між українськими військовими та іноземними партнерами. Англійська мова, як міжнародна мова спілкування, стала основним інструментом комунікації в таких умовах. Попри широке використання англійської мови, часто виникають непорозуміння в процесі комунікації. Це пов'язано з різними рівнями володіння мовою, культурними відмінностями, термінологічними особливостями військової сфери. Таке явище, відоме як «мовний бар'єр», може ускладнювати співпрацю, знижувати ефективність взаємодії та призводити до непорозумінь.

Англійська мова виконує функцію універсального інструмента для міжкультурної комунікації, проте подолання мовного бар'єра вимагає навчання мовленнєвим і професійним навичкам, адаптації термінології до міжнародних стандартів, розвитку міжкультурної компетентності наших військових. У сучасних умовах володіння англійською мовою стає не лише необхідністю, а й важливим елементом глобальної інтеграції, що сприяє налагодженню міжнародної співпраці навіть у складних обставинах. Саме тому, велику увагу варто приділяти дослідженню комунікаційних провалів військових через мовні бар'єри з метою попередження та запобігання непорозумінь та забезпечення правильного, чіткого та ефективного спілкування між військовослужбовцями різних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення військових комунікаційних провалів через мовні бар'єри є об'єктом дослідження багатьох науковців у сфері лінгвістики, методики вивчення іноземної мови, перекладознавства, мовознавства тощо. Серед них варто виокремити таких науковців, як А. Цейтліна [3], А. Чопівська [4], М. Тарасенко [7], Г. Максимович, Р. Кодола, Т. Шульга [10] та ін. Однак попри наявність значної кількості праць, необхідно зробити узагальнення та систематично дослідити наявну сьогодні інформацію з окресленої проблематики.

Мета статті – теоретично дослідити та практично проаналізувати приклади військових комунікаційних провалів через мовні бар'єри. Завдання дослідження: 1) дослідити поняття мовного бар'єра в працях дослідників; 2) схарактеризувати ознаки та причини виникнення мовних бар'єрів у процесі комунікації; 3) проаналізувати приклади військових комунікаційних провалів через мовні бар'єри.

Виклад основного матеріалу. У загальному значенні бар'єр – це будь-яка перешкода або завада, що потребує подолання. Це поняття має міждисциплінарний характер та використовується в різних галузях науки. Мовний бар'єр – це індивідуальна неможливість використання набутих знань під час говоріння, незважаючи на їх наявність. Мовний бар'єр у контексті вивчення іноземної мови визначається як індивідуальна, суб'єктивна неспроможність людини застосовувати знання для мовного вираження [1, с. 167]. Попри наявність відповідних знань, людині важко висловити свої думки через психологічні або інші внутрішні причини, серед яких варто виокремити:

- відсутність знання норм і принципів комунікації;
- ігнорування культурних особливостей мови, що вивчається;
- несформованість умінь спонтанного мовлення;
- нерозуміння складнощів міжкультурної комунікації [2, с. 201].

Н. Яковлева розглядає мовний бар'єр як психологічне явище, що формується в процесі вивчення іноземних мов і має кілька причин, зокрема: недостатню вмотивованість навчання (відсутність інтересу або бажання до вивчення мови); неадекватну самооцінку: як завищену, так і занижену самооцінку, що може заважати успішній комунікації; несприятливу психологічну атмосферу в навчальній групі (конфлікти, напруження або

недружнє середовище негативно впливають на комунікативну активність); відсутність необхідних навичок і вмій (брак мовленнєвих, комунікативних і соціокультурних компетенцій) [3, с. 113].

Науковці [4; 5] зазначають, що мовні бар'єри виникають в результаті застосування представниками відмінних культур різних моделей сприйняття соціальної дійсності за допомогою символічних систем, що віддзеркалюються в стилях письмової та усної комунікації, а також у застосовуваних мовних конструкціях. Досить часто проблеми мовного характеру часто першими труднощами в процесі комунікації з представниками інших культур. Мовна компетентність є важливою, проте не єдиною умовою результативного міжкультурного спілкування. Важливим також є вміння користуватися правилами, отриманими навичками в конкретних соціальних ситуаціях.

Варто зазначити, що війна внесла важливі корективи у життя українців, адже змусила майже кожного третього українця змінити звичну професію та спосіб життя на професію військового та стати на захист своєї країни та всієї Європи. Проте, у цій нелегкій боротьбі ми не залишилися самі, адже провідні країни Європи допомагають Україні з озброєнням, фінансовим забезпеченням, гарантують навчання наших військових в інших країнах тощо. Більш того, допомогти Україні погодилося велика кількість волонтерів та добровольців з усього світу. В результаті цього виникла гостра потреба у пошуку способів взаємодії та співпраці між українськими військовими та представниками різних країн світу. Одним із таких способів стало переважне спілкування англійською чи частково німецькою мовою, що продемонструвало наявність труднощів спілкування, зокрема комунікаційних провалів через мовні бар'єри [6, с. 62].

Значна кількість іноземних кадрових військових приїхали до України з метою поділитися бойовим досвідом з українськими військовими. Основною проблемою непорозуміння став низький рівень володіння англійськими термінами та «фальшиві друзі перекладача», тобто подібність звучання англійського слова з українським, проте відмінність у його значенні, неврахування полісемантичності лексеми [7, с. 183].

До прикладу, слово «*engagement*» українці, здебільшого перекладають як «шлюбні заручини», проте, у військовому контексті «*engagement*» означає активне бойове зіткнення між військовими підрозділами.

Ще одним найпоширенішим прикладом є розуміння слова «*actual*». Українці часто співставляють його з подібним за звучанням українським словом «актуальний», хоча його переклад – це «фактичний». Важливим є його вживання у військовому контексті, де слово «*actual*» часто позначає реальний статус або особу, яка на даний момент перебуває на командирській позиції. Наприклад, «*This is Actual*» використовується під час радіопередачі для позначення, що говорить безпосередній командир, а не його заступник [8].

Досить часто в українських військових виникають труднощі з розумінням та вживанням лексеми «*armor*», яку перекладають як «захисна броня», проте слово «*armor*» у військовій сфері застосовується для позначення броньованих транспортних засобів, таких як бронетранспортери чи танки, а не тільки для захисного одягу або броні, яку носять солдати [9, с. 90].

Наступним прикладом є розуміння та переклад лексеми «*command*», тобто «командування», а не «наказ». У військовій сфері «*command*» означає загальне керівництво військовими силами або підрозділом. У цивільному житті це може означати простий наказ або інструкцію.

Також з метою спрощення процесу передачі необхідної інформації, досить часто іноземці, а також наші співвітчизники використовують аббревіатури, наприклад: *POW* – *Prisoner of War* (Військовополонений); *SITREP* – *Situation Report* (Оперативний звіт); *HQ* – *Headquarters* (Штаб).

Саме нерозуміння значення слова або використання слова не в тому контексті призводить до цілкового непорозуміння між представниками різних країн, що може призвести до провалів у військових операціях, передачі неправдивих даних чи відправки військових у помилкових напрямках.

Важливу роль під час спілкування відіграє тональність та емоційність висловлювання, наприклад фраза «*It's wonderful*» в залежності від тону має два значення: позитивне та негативне [10, с. 73].

Висновки. Отже, підсумуємо, що мовний бар'єр – це психологічний феномен, що перешкоджає ефективному процесу комунікації під час вивчення іноземної мови. Мовний бар'єр є індивідуальною проблемою, що має суб'єктивний характер та проявляється в реальних комунікативних ситуаціях. Це поняття має подвійний характер: лінгвістичний аспект (відсутність належних мовних знань і навичок) та психологічний аспект (емоційний стан, що блокує комунікативну активність). Виявлено, що труднощі військових комунікаційних провалів через мовні бар'єри спричинені: недостатнім рівнем володіння іноземною мовою українськими військовими, зокрема англійською; неврахуванням полісемантичності слів та їх залежності від контексту; будовою артикуляційного апарату, що стає причиною труднощів у вимові певних звуків; врахуванням тону та експресивності спілкування та багато інших. Такі провали у непорозумінні можуть призвести до провалу військових операцій чи навіть втрат серед особового складу. Подальші дослідження мають зосередитися на вдосконаленні методів підготовки до міжкультурної взаємодії та розробці технологій, що мінімізують вплив мовних бар'єрів у військовій комунікації.

Література

1. Рябуха Т. В., Гостіщева Н. О. Подолання лексичного бар'єру як запорука успішності міжкультурної

комунікації. *Мова. Свідомість. Концепт*. 2019. Випуск 9. С. 166-170.

2. Скворчевська Є. Комунікативні бар'єри: поняття, типи та причини виникнення. *Сталий розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*. Бережани, 2022. С. 199-200.

3. Цейтліна А. О. Комунікативні бар'єри у процесі формування цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України в умовах проведення ООС. *Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. журн.* 2022. № 2. С.145-150.

4. Чопівська А. І. Комунікативні бар'єри та способи їх подолання. *Психолого-педагогічні координати розвитку особистості: зб. наук. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., 1-2 червня 2023 р.* Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. С. 256-261.

5. Денисенко І. І. Комунікативно-мовні бар'єри: причини виникнення та техніки їх корекції. *Інноваційна педагогіка*. 2020. №20 (2). С. 17-21.

6. Рудик Н. М. До проблеми подолання мовного бар'єру у процесі спонтанної комунікації іноземною мовою студентів гуманітарних факультетів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2019. № 1. С. 59-65.

7. Тарасенко М. Р. Бар'єри в міжкультурній комунікації. *Проблеми розвитку, функціонування та методів викладання мов у полікультурному просторі*. 2020. № 4. С. 181-187.

8. Жукова А., Кучура В. Особливості військового перекладу в умовах сучасних гібридних загроз: лінгвістичні та культурні виклики // *Збірник тез за Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених* – Полтава: НУПІ імені Юрія Кондратюка, 2024. – 785 с.-С.631-632.

9. Загоруйко Л. О., Гут Н. В. Мовна інтеграція мігрантів: на прикладі країн Західної Європи. *Педагогіка та психологія*. 2020. Вип. 32. С. 85-94.

10. Максимович Г. О., Кодола Р. М., Шульга Т. В. Подолання мовного бар'єру льотного і диспетчерського складу у стресових ситуаціях. *Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. 2020. Випуск 28. С. 72-79.

References

1. Riabukha, T. V., Hostishcheva, N. O. (2019). Podolannia leksychnoho barieru yak zaporuka uspishnosti mizhkulturnoi komunikatsii [Overcoming the lexical barrier as a guarantee of successful intercultural communication]. *Mova. Svidomist. Kontsept – Language. Consciousness. Concept*, 9, 166-170 [in Ukrainian].

2. Skvorchevska, Ye. (2022). Komunikatyvni bariery: poniattia, typy ta prychyny vynyknennia [Communication barriers: concept, types and causes of occurrence]. *Stalyi rozvytok ahrarnoi sfery: inzhenerno-ekonomichne zabezpechennia – Sustainable development of the agrarian sector: engineering and economic support: materialy IV Mizhnarodnoi nauko-vo-praktychnoi konferentsii*. Berezhany, 199-200 [in Ukrainian].

3. Tseitlina, A. O. (2022). Komunikatyvni bariery u protsesi formuvannia tsyvilno-viiskovoho spivrobitnytstva Zbroinykh Syl Ukrainy v umovakh provedennia OOS [Communicative barriers in the process of forming civil-military cooperation of the Armed Forces of Ukraine in the conditions of the Joint Forces Operation]. *Investytsii: praktyka ta dosvid: nauk.-prakt. zhurn. – Investments: practice and experience: scientific and practical journal*, 2, 145-150 [in Ukrainian].

4. Chopivska, A. I. (2023). Komunikatyvni bariery ta sposoby yikh podolannia [Communicative barriers and ways to overcome them]. *Psykhologo-pedahohichni koordynaty rozvytku osobystosti – Psychological and pedagogical coordinates of personality development: zb. nauk. materialiv IV Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 1-2 chervnia 2023 r.* Poltava: Natsionalnyi universytet imeni Yurii Kondratiuka, 2023, 256-261 [in Ukrainian].

5. Denysenko, I. I. (2020). Komunikatyvno-movni bar'ery: prychyny vynyknennia ta tekhniky yikh korektsii [Communicative and linguistic barriers: causes of occurrence and techniques of their correction]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, 20 (2), 17-21 [in Ukrainian].

6. Rudyk, N. M. (2019). Do problemy podolannia movnoho barieru u protsesi spontannoi komunikatsii inozemnoiu movoiu studentiv humanitarnykh fakultetiv [To the problem of overcoming the language barrier in the process of spontaneous communication in a foreign language of students of humanitarian faculties]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho – Scientific Bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky*, 1, 59-65 [in Ukrainian].

7. Tarasenko, M. R. (2020). Bariery v mizhkulturnii komunikatsii [Barriers in intercultural communication]. *Problemy rozvytku, funktsionuvannia ta metodiv vykladannia mov u polikulturnomu prostori – Problems of development, functioning and methods of teaching languages in a multicultural space*, 4, 181-187 [in Ukrainian].

8. Zhukova, A., Kuchura, V. Specifics of Military Translation in the Context of Modern Hybrid Threats: Linguistic and Cultural Challenges // *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference of Students, Postgraduates, and Young Scientists*. – Poltava: Yuri Kondratyuk National University of Poltava, 2024. – 785 p. – Pp. 631–632.

9. Zahoruiko, L. O., Hut, N. V. (2020). Movna intehtatsiia mihrantiv: na prykladi krain Zakhidnoi Yevropy

[Linguistic integration of migrants: on the example of Western Europe]. *Pedahohika ta psykhohiia – Pedagogy and psychology*, 32, 85-94 [in Ukrainian].

10. Maksymovych, H. O., Kodola, R. M., Shulha, T. V. (2020). Podolannia movnoho barieru lotnoho i dyspetcherskoho skladu u stresovykh sytuatsiiakh [Overcoming the language barrier of flight and control personnel in stressful situations]. *Prychornomorskyi naukovo-doslidnyi instytut ekonomiky ta innovatsii. Innovatsiina pedahohika: naukovyi zhurnal – Economics and Innovation. Innovative pedagogy: a scientific journal*, 28, 72-79 [in Ukrainian].